

ภาพสะท้อนภาวะสมัยใหม่จากราชนิพนธ์บทละครแปลงจาก ภาษาฝรั่งเศส ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คัคนางค์ คันธสายบัว*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

Reflection of Modernity: Translating French Theatrical Plays in King Vajiravudh's Era

Kakanang Kanthasaibour*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 28 July 2023

Revised 9 August 2023

Accepted 10 August 2023

คำสำคัญ

รัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ละครแปลง

ละครพูด

การทำให้เป็นสมัยใหม่

* Corresponding author

E-mail address:

kakanang.k@arts.tu.ac.th

บทคัดย่อ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นิพนธ์บทละครพูด ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ละครแปลงจากภาษาฝรั่งเศส โดยอาศัยต้นฉบับจากวรรณกรรมร่วมสมัยในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 มาเป็นแนวทางในการแปลงเป็นบทละครภาษาไทย ซึ่งยังสะท้อนสภาวะสมัยใหม่ (modernity) แก่ผู้คนในสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 การศึกษาบทพระราชนิพนธ์ละครแปลงจากละครพูดภาษาฝรั่งเศสร่วมกับการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่น ได้แก่ บันทึก จดหมายเหตุ และสื่อวรรณกรรมร่วมสมัยอื่น ๆ ซึ่งเป็นการสื่อสารของรัชกาลที่ 6 กับพลสกนิกรในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกทั้งทฤษฎีแนวความคิดภาวะสมัยใหม่ จึงเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพด้านการแปลงบทประพันธ์เพื่อสอดแทรกและชักนำสังคมไทยให้ก้าวทันโลกสมัยใหม่ มีความแข็งแกร่งต่ออิทธิพลคุกคามจากภายนอก ไปจนถึงสร้างความเป็นชาตินิยมสมัยใหม่ให้สังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากยุคจารีตเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน

Keywords:

Rama VI,
King Vajiravudh,
adaptation,
theatrical plays,
modernity,

Abstract

His Majesty King Vajiravudh, a prominent figure in Siamese history, exhibited his literary prowess through the translation and adaptation of numerous theatrical plays derived from European works of the 19th and 20th centuries. It is notable that the king undertook the task of rewriting these plays, with the intent of aligning them with the social context prevalent in Siam during that period. The comprehensive examination of King Vajiravudh's modified theatrical plays, in conjunction with an analysis of diverse historical sources such as records, archives, newspapers, and literature, serves to illuminate the manner in which the king skillfully employed various mediums of communication to foster a connection between himself and his subjects. This astute approach highlighted his intellectual acumen in adapting the plays to guide his people towards embracing the ideals of a modernized world, ultimately paving the way for the establishment of a modern form of nationalism in Siamese society. Notably, this transition entailed a shift away from the archaic absolutist monarchy towards a society inspired by the European model of modernity.

1. ที่มาและความสำคัญ

วรรณกรรมถือเป็นภาพสะท้อนสังคม การศึกษาวรรณกรรมจึงเสมือนการทำความเข้าใจสังคม รวมไปถึงมโนทัศน์และจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมเหล่านั้น ละครพูดเป็นวรรณกรรมอย่างใหม่ที่เข้ามาสู่สังคมไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (ทิพย์สุนเฐร์, 2521) และได้รับความนิยมมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นที่น่าสนใจว่า ประเทศไทยในเวลาดังกล่าวนอกจากต้องเผชิญอิทธิพลจักรวรรดินิยม-อาณานิคมจากชาติมหาอำนาจตะวันตกแล้ว การเปิดประเทศเข้าสู่กระแสสากล แล้วยังต้องคอยระวังภัยจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งเกิดขึ้นในภาคพื้นทวีปยุโรป อันอาจส่งผลกระทบต่อไทยด้วย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะผู้ประพันธ์และผู้สร้างกระแสนิยมบทละครพูดในประเทศไทย ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันความแตกต่าง ค่านิยม และรูปแบบการเมืองสมัยใหม่ของต่างชาติ จึงทรงผลักดันให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันเหตุการณ์เช่นเดียวกันด้วย ทั้งนี้ ความสนพระราชหฤทัยด้านวรรณกรรมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงได้รับการศึกษาในประเทศตะวันตก ทำให้ทรงเล็งเห็นประโยชน์ที่แฝงอยู่ในละครพูด อันเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้หลากหลายชนชั้น (ปวริศ มินา, 2559) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาสามารถเป็นพิเศษในด้านการละคร ทรงเป็นทั้งผู้ประพันธ์บทละคร ผู้แสดง และผู้จัดการแสดงละคร ทรงใช้กิจการละครเพื่อปลูกใจให้คนไทยตระหนักถึงความเป็นไทย ความสามัคคี และการเสียสละเพื่อชาติ และทรงใช้การละครเพื่อหาทุนบำรุงกิจการกุศลต่าง ๆ

บทละครภาษาฝรั่งเศสที่ทรงเลือกมานั้น ล้วนเป็นบทละครพูดชวนหัวแนวไวเดอวิล (vaudeville) ซึ่งเป็นละครพูดที่ได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในประเทศฝรั่งเศส เป็นบทละครที่มีเนื้อหาคาดเดาได้ง่าย มีส่วนประกอบของ สูตรสำเร็จ (stereotype) โครงเรื่องที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ (situation-based plots) โชคชะตาพลิกผัน (reversals of fortune) ผิดฝาผิดตัว (mistaken of identities) และตอนจบแบบมีความสุข (happy ending) เป็นละครแนวที่มักกล่าวถึงการเสียดสี ล้อเลียน และสะท้อนสังคมในสมัยนั้น (Terni, 2006) ซึ่งในช่วง ค.ศ.1830 ถึง 1848 เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในกรุงปารีส อีกทั้งยังเกิดวิกฤติด้านอัตลักษณ์ที่มาจากการล่มสลายของระบบการปกครองแบบเก่าของประเทศฝรั่งเศสก่อนการปฏิวัติใน ค.ศ.1789 (Ancient Régime) ที่ทำให้ระบบฐานันดรล่มสลายตามไปด้วย และทำให้เกิดพฤติกรรมการนำเสนอตัวตน (self-representation) แบบใหม่ของประชาชนที่ไม่ได้มองว่าสถานที่เกิดเป็นที่สะท้อนฐานะของบุคคลนั้น ๆ อีกต่อไป แต่ฐานะจะสะท้อนจากพฤติกรรมการบริโภค เช่น การเข้าชมละครเวที การสูบบุหรี่ การเดินร้านในสถานที่จัดไวไวเฉพาะ หรือการอ่านหนังสือ หรือหนังสือพิมพ์ที่มีความเฉพาะกลุ่ม ทั้งหมดนี้จึงกลายเป็นเครื่องบ่งชี้อัตลักษณ์ในสังคมเมืองของชาวปารีสในยุคหนึ่ง

และการละครแบบโอเปร่าวิลนั้นมักจะนำสิ่งที่เป็นสมัยนิยม หรือวิวัฒนาการต่าง ๆ ในปารีสมาเป็นพื้นฐานในการเขียนบทละคร ด้วยความที่เป็นรูปแบบการละครที่เน้นการโฆษณา และการผลิตเป็นจำนวนมาก จนในที่สุดการละครแบบโอเปร่าวิล นอกจากจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการละครแล้วยังเป็นทั้งพื้นที่เชิงพาณิชย์ พื้นที่สำหรับพักผ่อน ไปจนถึงการเป็นสื่อ ทำให้เข้าถึงกลุ่มคนดูในวงกว้างได้เป็นอย่างดี (Terni, 2006) ทั้งนี้ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ยังให้ข้อคิดเห็นว่า อาจเป็นเพราะอารมณ์ขันของชาวฝรั่งเศสและของคนไทยมีความคล้ายคลึงกัน รัชกาลที่ 6 จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลบทละครชวนหัวภาษาฝรั่งเศสมากกว่าภาษาอังกฤษ (ปิ่น, 2526) จึงมองได้ว่าบทละครภาษาฝรั่งเศสแบบโอเปร่าวิล ที่รัชกาลที่ 6 ทรงเลือกมาแปล เพราะเป็นแนวบทละครที่เน้นการสะท้อนสังคมที่เป็นปัจจุบัน เห็นภาพของสังคมฝรั่งเศสในสมัยนั้นได้ชัดเจน พร้อมกับสอดแทรกมุกตลก เสียดสีเข้ามาเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงคนดูทุกชนชั้นอีกด้วย ในขณะที่บทละครแปลจากภาษาอังกฤษนั้น ส่วนมากเป็นบทละครแนวคลาสสิก เช่นผลงานของวิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare, 1564-1616) หรือ ริชาร์ด บรินสลีย์ เซอริแดน (Richard Brinsley Sheridan, 1751-1816) ซึ่งนักประพันธ์ทั้งสองมีชีวิตอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 17 และต้นศตวรรษที่ 19 อีกทั้งรูปแบบการแปลบทละครจากภาษาอังกฤษนั้นเน้นถึงความสวยงามด้านฉันทลักษณ์มากกว่า (พงษ์ภิญโญ, 2545) ทำให้ไม่อาจมองได้ว่าเป็นบทละครที่สะท้อนสังคมแฉเช่นเดียวกับการละครแบบโอเปร่าวิลที่มีความร่วมสมัยกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่าอีกด้วย

2. ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเกี่ยวกับบทละครแปลในสมัยรัชกาลที่ 6 มีผู้ศึกษาไว้ 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ศึกษาลักษณะการประพันธ์ และเปรียบเทียบการประพันธ์ระหว่างต้นฉบับกับฉบับภาษาไทย ประเด็นที่ 2 การมองงานประพันธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ามีความสัมพันธ์กับบริบทของยุคสมัย ดังนี้

ปวริศ มินา (2556) เขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต *การสร้างสรรค* *บทละครพูดชวนหัวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากบทละครสุนาฏกรรมภาษาฝรั่งเศส* ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การเขียนแนวสุนาฏกรรม การสร้างตัวละครเพื่อดำเนินเรื่องให้ชวนขบขัน อีกทั้งมีการเทียบให้เห็นถึงโครงเรื่อง การตั้งชื่อตัวละคร ระหว่างบทละครภาษาฝรั่งเศส และบทละครที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลลงมา แต่ยังคงเน้นถึงการเปรียบเทียบด้านโครงสร้างภาษาที่ใช้ระหว่างภาษาไทย และภาษาฝรั่งเศสต้นฉบับ นอกจากนี้ ปวริศ มินา (2559) ได้เขียนเรื่อง *พระอัจฉริยภาพด้านการสร้างสรรค์ฉากและสถานที่ในพระราชนิพนธ์บทละครพูดชวนหัวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากบทละครสุนาฏกรรมภาษาฝรั่งเศส* ที่เน้นการแบ่งและการสร้างสรรค์ฉาก และองค์ของ

บทละครที่พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงมา วิทยานิพนธ์เรื่อง*การสร้างสรรคืบทละครพูด* ของหัวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากบทละครสุนาฏกรรมภาษาฝรั่งเศส โดยปวริศ มินา พ.ศ. 2556 ได้ทำการศึกษาตัวพระราชนิพนธ์บทละครพูดซึ่งรัชกาลที่ 6 ทรงนำเอาต้นฉบับจากภาษาฝรั่งเศสมาแปลงเป็นบทละครพูดที่มีบริบทของวัฒนธรรมสยาม แทนที่บริบทแบบตะวันตก จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการศึกษาองค์ประกอบ การสร้าง อารมณ์ขัน และแนวคิดของเรื่องราว นอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์ในการสร้างความบันเทิงแล้วยังพบแนวคิด 6 ประการ คือ แนวคิดในเรื่องบทบาทหน้าที่ คุณธรรม แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ความเป็นสุภาพบุรุษ การเลือกคู่ครอง และการแสวงหาความรู้ แต่งานของปวริศ ไม่ได้วิเคราะห์ถึงภาวะสมัยใหม่ (modernity) ที่มีหลายนิยามและมีพลวัต โดยเฉพาะนิยามภาวะสมัยใหม่ข้ามชาติ (transnational modernity)

ธีรพงศ์ อินทโน (Inthano, 2013) ได้กล่าวถึงการได้รับอิทธิพลตะวันตกในการเขียนวรรณกรรมไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต เรื่อง *L'influence occidentale sur le développement du théâtre moderne siamois: le cas du Roi Vajiravudh (1910-1925)* จากสถาบัน INALCO ที่พูดถึงความต่างกับวรรณกรรมจารีตด้านโครงสร้าง และวิธีการเขียนที่ผสมผสานระหว่างการเขียนรูปแบบวรรณกรรมจารีต และวรรณกรรมตะวันตก มีการเทียบเคียงเสียง รูปแบบการเขียน และโครงสร้างภาษาที่ใช้ระหว่างบทละครภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาไทย เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของบทละครตะวันตก ทั้งของประเทศไทย และประเทศฝรั่งเศสที่มีต่อการประพันธ์งานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปิยวดี มากพา (2554) พูดถึงแนวคิดในการพระราชนิพนธ์ละครพูดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงสอดแทรกไว้ในบทละครพูดของพระองค์ในบทความวิชาการ *ละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : แนวคิดการใช้ศิลปะเพื่อการพัฒนา* โดยกล่าวว่รัชกาลที่ 6 ได้รับอิทธิพลมาจากการเปิดประเทศ และการติดต่อกับชาติตะวันตกมากขึ้น อีกทั้งยังมีพระประสงค์ในการเผยแพร่รูปแบบวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างสยาม และตะวันตก การแสดงแนวคิดประชาธิปไตย ปลุกฝังความคิดรักชาติ ดูเพื่อความเพลิดเพลิน อีกทั้งยังมุ่งเน้นการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยอีกด้วย

ไพลิน วานิชจรสกิจ และคณะ (2560) พูดถึงจุดประสงค์ในการพระราชนิพนธ์บทละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในบทความวิจัย *การสร้างตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่ามีบทบาทให้การศึกษาแก่ประชาชน สั่งสอนจริยธรรม และเป็นเครื่องผ่อนคลายอารมณ์ อีกทั้งยังมีการศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีในการแต่งตัวบทพระราชนิพนธ์ อธิบายถึงการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง การนำเสนอแก่นเรื่อง การสร้างฉาก การสร้างตัวละคร และการสร้างบทสนทนา ทั้งหมดนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่รัชกาลที่ 6*

มิได้มีพระราชประสงค์ให้มีอิทธิพลตะวันตกมากเกินไปในวรรณกรรมไทย อีกทั้งยังทรงมีพระราชดำริที่จะสะท้อนปัญหาของสังคมไทย และสั่งสอนคนไทยผ่านพระราชนิพนธ์ของพระองค์

ภาพรวมการศึกษาที่ผ่านมา คือ การศึกษาบทละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในแง่ของลักษณะการประพันธ์ เพื่อเปรียบเทียบกับต้นฉบับ และการได้รับอิทธิพลจากตะวันตกในการประพันธ์งาน ซึ่งผู้ทำวิจัยศึกษาในประเด็นของการมองภาวะสมัยใหม่ที่สะท้อนมาจากการแปลบทละครจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสทั้ง 6 เรื่องของรัชกาลที่ 6 โดยมุ่งเน้นการศึกษาผ่านกรอบแนวคิดด้านภาวะสมัยใหม่ (modernity)

3. ขอบเขตการทำวิจัย

3.1 งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาภาพสะท้อนของความเป็นสมัยใหม่ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์บทละครแปลภาษาฝรั่งเศสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยไม่มีการเปรียบเทียบในด้านการแปลแต่อย่างใด

3.2 ผู้วิจัยเลือกศึกษาบทพระราชนิพนธ์แปลจากบทละครภาษาฝรั่งเศสเพียง 6 เรื่อง ได้แก่ *เรื่องวิไลยเล็อกคู่ (Les Vivacités du Capitaine Tic)* *หลวงจำเนียรเดินทาง (Le voyage de Monsieur Perrichon)* *ตบตา (La Poudre aux Yeux)* *คดีสำคัญ (Un Client sérieux)* *ล่ามดี (L'Anglais tel qu'on le parle)* และ *เกินต้องการ (Le Poulailier)* ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดพระราชนิพนธ์แปลจากบทละครภาษาฝรั่งเศสออก 4 เรื่อง คือ *หมอจำเป็น (Le Médecin Malgré Lui)* โดย โมลิแยร์ (Molière, ค.ศ. 1622-1673) เนื่องจากไม่ได้ประพันธ์ขึ้นในช่วงเวลาที่ศึกษา *ฝูงตั๊กแตน (Les Sauterelles)* เนื่องจากไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย *เกียรติยศญี่ปุ่น (L'Honneur japonais)* เนื่องจากรัชกาลที่ 6 ยังพระราชนิพนธ์ไว้ไม่เสร็จสมบูรณ์ ทั้งไม่พบต้นฉบับที่หอวิชาการุณาสรรณ์ และ ร.ต.ส. นนทรี (*Le Sous-marin l'Hirondelle*) เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถหามบทละครต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทละครแปลภาษาฝรั่งเศสของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้ง 7 เรื่อง จากหอวิชาการุณาสรรณ์ รวมถึงเอกสาร และบทความวิจัย ทั้งในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และรูปแบบหนังสือที่เกี่ยวข้องกับทั้งตัวบทละคร ทฤษฎีภาวะสมัยใหม่ (modernity) และบริบททางประวัติศาสตร์ในช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในประเทศไทย

4.2 วิเคราะห์ถึงความเป็นสมัยใหม่จากการแปลบทละครภาษาฝรั่งเศสของรัชกาลที่ 6 ทั้ง 6 เรื่อง ผ่านทฤษฎีภาวะสมัยใหม่ และเปรียบเทียบองค์ประกอบความเป็นสมัยใหม่กับ

บทละครต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส ซึ่งผู้วิจัยสืบค้นเพื่อศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเว็บไซต์หอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศส (Gallica) และแอปพลิเคชันกูเกิลบุ๊ก (Google Books) ซึ่งได้ใส่แหล่งที่มาสำหรับการสืบค้นไว้ที่รายการอ้างอิงท้ายบทความวิจัยแล้ว

4.3 สรุปผลการวิจัย

5. มองพระราชนิพนธ์ผ่านกรอบแนวคิดภาวะสมัยใหม่ (Modernity)

แนวคิดด้านภาวะสมัยใหม่ หรือ modernity ในงานของซูซาน สแตนฟอร์ด ฟรีดแมน (Susan Stanford Friedman) ในหัวข้อเรื่อง *Definitional Excursion : The Meaning of Modern/Modernity/Modernism* ได้กล่าวว่า เป็นแนวคิดว่าการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ที่พัฒนามาจากชาติตะวันตก การพัฒนาเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม การขยายอำนาจด้านเศรษฐกิจ และการเมืองไปยังทวีปอื่น รวมไปถึงการพัฒนาความเป็นเมือง (urbanization) การเข้ามาของความเป็นรัฐชาติ (nation state) รวมไปถึงการเข้ามามีอำนาจของชนชั้นกลางในสังคม และภาวะสมัยใหม่นั้นเป็นต้นกำเนิดในเกิดความเป็นสมัยใหม่ (modernization) อีกทั้งภาวะสมัยใหม่สำหรับฟรีดแมนยังหมายถึงภาวะการพัฒนาที่คล้ายกับชาติตะวันตกที่สามารถแผ่ขยายไปยังที่ใดก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับชาติตะวันตก เรียกว่าภาวะสมัยใหม่ข้ามชาติ (transnational modernity) (Friedman, 2009)

เมื่อพิจารณาการพัฒนาประเทศตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างสยามและชาติตะวันตก โดยเฉพาะชาติมหาอำนาจอย่างอังกฤษ และฝรั่งเศส นั้นเริ่มตึงเครียดเนื่องด้วยเหล่าประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้เข้ามารุกรานทางฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อหาอาณานิคมใหม่ให้แก่ตนเอง โดยมักอ้างถึงความ “ล้าสมัย” ของประเทศในแถบนี้ ทั้งยังกดดันสยามในเรื่องสำคัญระดับชาติอย่างสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเสมอมา ชนชั้นนำของสยามจึงตื่นตัวที่จะพัฒนา และศึกษาความรู้จากทางตะวันตก ด้วยการเรียนภาษาฝรั่งเศส ในส่วนของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้พยายามชี้แจงถึงความจำเป็นในการรับความสมัยใหม่ของตะวันตกมายังสยาม เช่น การที่พระองค์ทรงพระอักษรภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส กับชาวต่างชาติ หรือกระทั่งการฉายพระรูปรูปแบบตะวันตก รวมถึงการแต่งกายแบบตะวันตกในตอนฉายพระรูปด้วย ซึ่งการถ่ายรูปในสมัยนั้นเป็นสิ่งที่ชาวสยามมองว่าเป็นเรื่องไม่ดีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อโบราณ (Baffle, 2009)

เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของรัชกาลที่ 5 ความ “ทันสมัย” นั้นมักจะผูกกับเรื่องของการเลิกทาส การปรับเปลี่ยนระบบการศาล การทหาร การปกครองที่ใช้ตามแบบของอังกฤษในประเทศพม่า ระบบการปกครองแบบรวมศูนย์ที่ทำการส่งคนจากส่วนกลางไปปกครองตามหัวเมืองต่าง ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ในการปฏิรูประบบการปกครองในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 นั้น ส่วนมากจะ

ดำเนินการผ่านชาวต่างชาติที่ทางราชสำนักสยามเชิญมา หรือกระทำการให้ชาวต่างชาติมารับราชการในสยาม เช่น ผู้พิพากษา รัฐมนตรี จนถึงรับตำแหน่งเจ้าหน้าที่ตามกระทรวงต่าง ๆ เพื่อให้สยามสามารถตั้งโครงสร้างระบบการศาล และการปกครองตามแบบตะวันตกได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ อาทิ การไฟฟ้า การสร้างถนน การแพทย์ การศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้สยามเป็นประเทศที่ทันสมัยทัดเทียมชาติตะวันตก (Baffle, 2009)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้นเป็นการรับช่วงต่อในการพัฒนาประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่จากรัชกาลที่ 5 มีการเพิ่มขึ้นของประชากร ที่ส่วนมากเป็นชาวจีนอพยพกว่า 100,000 คน เข้ามาอาศัยในกรุงเทพฯ ช่วง ค.ศ.1920 นอกจากนี้การที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายในการทำการค้าระหว่างประเทศ และได้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กรุงเทพฯ ชั้นในให้กลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่เศรษฐกิจ มีการตั้งสถานที่พักของชาวต่างชาติ สถานกงสุล ท่าเรือ จนกลายเป็นจุดศูนย์กลางด้านการค้า อีกทั้งยังเป็นสถานที่ตั้งของธนาคาร ห้างร้านต่าง ๆ รวมไปถึงโรงแรมอีกด้วย (Porphant, 1999) ทั้งหมดนี้สามารถกล่าวได้ว่าในช่วงรัชกาลที่ 6 มีการขยายขยายของความเป็นเมืองมากขึ้น จากการที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เกิดการก่อสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ มากขึ้น จนทำให้เกิดการเคลื่อนตัวทางเศรษฐกิจกับต่างชาติมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการริเริ่มสร้างความเป็นชาตินิยมในประเทศอีกด้วย แต่กระนั้น รัชกาลที่ 6 ทรงใช้ต้นแบบมาจากประเทศตะวันตก และนำมาผสมผสานกับความเป็นไทย เช่น การตั้งนามสกุล เพื่อให้ชาวสยามเทียบเท่ากับชาวตะวันตก นอกจากนี้ยังมีพระประสงค์เพื่อให้แยกระหว่างชาวสยาม กับชาวจีน หรือการตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย) ที่ได้ต้นแบบมาจากโรงเรียนในประเทศอังกฤษ ที่เป็นโรงเรียนแบบกินนอน แต่ก็ยังใส่ความเป็นไทย เช่น การที่รัชกาลที่ 6 เสด็จไปปราศรัยในวันวิสาขบูชาที่โรงเรียน แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของศาสนาพุทธ (Vella, 1978) ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นตะวันตก (ใหม่) และความเป็นสยาม (เก่า) เข้าด้วยกัน เพื่อทำให้เกิดความเป็นชาติที่คงความเป็นไทย แต่ก็ยังสามารถแสดงถึงความเป็นสมัยใหม่ที่ทัดเทียมชาติตะวันตกได้อีกด้วย

เมื่อกล่าวถึงเรื่องวรรณกรรมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นที่ทราบกันว่าในช่วงนี้วรรณกรรมประเภทนวนิยายนั้นเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเหล่านักเรียนที่กลับจากต่างประเทศจำนวนมากได้นำวรรณกรรมแนวนี้เข้ามาเผยแพร่ในสยาม ในช่วงแรกมักเป็นนวนิยายแปลมาจากชาติตะวันตก ที่เป็นที่ยอมรับได้แก่นวนิยายจากประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรม ที่ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากผลงานของเซอร์ อาเธอร์ โคนัน ดอยล์ (Sir Arthur Conan Doyle, 1895-1930) ซึ่งปรากฏในงานเขียนอาชญากรรมรุ่นแรกของสยามในเรื่อง *นิทานทองอิน* ของรัชกาลที่ 6 และอาชญากรรมที่ได้รับความนิยมรองลงมา คือ นวนิยายชุดเรื่อง *อาร์แซน ลูแปง* ของมอริส เลอบลองค์

(Maurice Leblanc, 1864-1941) ที่ได้มีการแปลเป็นภาษาไทยโดยหลวงรัชฎาการโกศลใน พ.ศ. 2458 นอกจากนี้ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ที่มีเนื้อเรื่องตื่นเต้น ซึ่งนักเขียนชาวไทยได้รับอิทธิพลอย่างมากมาจากแนวการเขียนของ อเล็กซองดร์ ดูมาส์ (Alexandre Dumas, 1802-1870) เรื่องแรกที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยคือเรื่อง *มาเรียนนา* โดย หลวงบุญมานพพานิชย์ (นามปากกา แสงทอง) และเรื่อง *ทกล้วทวารสามเกลอ* (Les Trois Musquetaires) พิมพ์จำหน่ายใน พ.ศ. 2459 โดยไม่มีการบอกชื่อผู้แปล (ทิพย์สุนทร, 2521) จากตรงนี้ ทำให้เห็นได้ว่าวรรณกรรมจากประเทศฝรั่งเศสนั้นได้เข้ามาในสยาม และเป็นที่ยอมรับอย่างมาก นอกจากนี้ นวนิยายแล้ว รัชกาลที่ 6 ยังทรงชื่นชอบวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะบทละครพูดเป็นที่ทราบกันดีว่าพระองค์ท่านโปรดการละครพูดตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ และได้ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครพูดตลอดมาตั้งแต่ยังเป็นพระยุพราชและกำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ เมื่อเสด็จนิวัติพระนคร พระองค์มีพระราชดำรัสให้มีการจัดตั้งสโมสรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการหนังสือ และการละคร สโมสรที่เป็นที่รู้จักคือ วรรณคดีสโมสร ประกาศจัดตั้งในราชกิจจานุเบกษาเมื่อ พ.ศ. 2457 เพื่อสนับสนุนการผลิตวรรณกรรมแบบไทยที่มีคุณภาพทั้งเนื้อเรื่อง และภาษา จากนั้นได้มีการออกประกาศเรื่องการให้ประกาศนียบัตรวรรณคดีสโมสร ใน พ.ศ. 2460 เพื่อเป็นการยกย่องวรรณกรรมที่เขียนโดยคนไทยอีกด้วย (เร็นฤทัย, 2557) อีกทั้งยังโปรดให้มีการตั้งสโมสรทวีปัญญา ที่มีการตั้งโรงละครขนาดเล็กไว้ มีการขายตั๋วในราคาไม่แพง (Pin, 1975) ภายในไม่นาน พระองค์ท่านได้ผลิตงานการละครขึ้นที่แพร่หลายทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ประชาชนเริ่มเข้าใจว่างานละครพูดนี้เป็นสิ่งบันเทิง (Pin, 1975)

เมื่อมองทางด้านปัจจัยทางประวัติศาสตร์ จะพบว่าสยามในช่วงดังกล่าวมีความพยายามที่จะหลุดพ้นจากการเป็นประเทศ “ด้อยพัฒนา” ในสายตาของชาติมหาอำนาจ และได้มีความพยายามปรับแนวความคิดของคนในชาติให้ “ทันสมัย” ตามแบบของตะวันตก แต่กระนั้น การตั้งโรงเรียน และการเรียนการสอนยังคงไม่เพียงพอ จึงทำให้รัชกาลที่ 6 ทรงใช้วิธีการนำเสนอความ “ศิวิไลซ์” หรือความ “ทันสมัย” จากทางตะวันตก กล่าวคือเป็นการรวบรวมศาสตร์ตะวันตกให้กลายเป็นศาสตร์ความรู้ไทย เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันชาติตะวันตก ผ่านการแปล หรือแปลงวรรณกรรมตะวันตก (ทักษ์, 2558) แต่กระนั้น การแปลงวรรณกรรมตะวันตกในรัชสมัยนี้ ไม่ได้เป็นการบ่งบอกถึงความเกลียดชัง แต่เป็นการนำอัตลักษณ์ของชาวไทยมาผนวกใส่ในเนื้อเรื่องแบบตะวันตกเพื่อบ่งบอกถึงความเหนือกว่าทางวัฒนธรรม เพื่อลดอำนาจการครอบงำจากชาติตะวันตกที่อยู่รายล้อมสยาม ในทางเดียวกันวรรณกรรมตะวันตกที่ได้รับการแปล (แปลง) มานั้น ได้รับความนิยมนอย่างมาก ดังที่ได้อ้างอิงมาข้างต้น จึงสามารถมองได้ว่าเป็นเรื่องของอาณานิคมอำพราง (Crypto-colonialism) (Herzfeld, 2017) ที่แม้ว่าสยามต้องการต่อต้านการเข้ามาของอิทธิพลตะวันตก แต่กระนั้นก็ยังมีการยกย่องชาติตะวันตกอยู่ จึงทำให้สยามถูกบีบให้เข้าสู่การเป็นภาวะสมัยใหม่แบบจำยอมไปด้วย

เนื้อเรื่องจากพระราชนิพนธ์บทละครแปลงจากภาษาฝรั่งเศสในรัชกาลที่ 6 แสดงให้เห็นภาวะสมัยใหม่ในท้องเรื่อง กล่าวคือ ภาวะสมัยใหม่ (modernity) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิต จากวิถีเกษตรกรรมโบราณ สู่อุตสาหกรรมในจำนวนมากขึ้นเป็นกิ่งอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรม (Inglehart, 2001) ทำให้เกิดชนชั้นกลางซึ่งทำงานสอดคล้องกับความต้องการกับการขยายตัวของทุนและขนาดของเมืองที่ใหญ่ขึ้น เพื่อแสดงภาพสะท้อนจากพระราชนิพนธ์บทละครแปลงในรัชกาลที่ 6 ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5.1 พระราชนิพนธ์บทละครแปลงจากภาษาฝรั่งเศสผ่านมุมมองอาณานิคมอำพราง

การเสด็จเข้ารับการศึกษาที่ประเทศอังกฤษของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นปัจจัยสำคัญต่อการรับรู้และเข้าถึงความทันสมัยของชาติมหาอำนาจตะวันตก รวมทั้งซึมซับขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วยความยินดี ทั้งนี้สาเหตุของการเสด็จพระราชดำเนินไปศึกษาต่างประเทศตะวันตกมีจุดประสงค์หลักเพื่อกลับมาพัฒนาสยามหรือประเทศไทยในเวลานั้น ให้ก้าวหน้าสู่ความทันสมัย การอาศัยต้นแบบในด้านต่าง ๆ จากประเทศต้นทางเพื่อการพัฒนาให้ได้อย่างสอดคล้องจึงถือเป็นหนึ่งในพระราชภารกิจ อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดข้อความหรือการแปลจากภาษาหนึ่งสู่อีกภาษาหนึ่ง ย่อมเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะความสามารถของผู้แปลในการเรียงร้อยบริบทของภาษาหนึ่งสู่อีกภาษาหนึ่งได้ถูกต้องตามจุดประสงค์เดิมหรือจุดประสงค์ของผู้แปล

ในการแปลงบทละครจากภาษาฝรั่งเศสได้มีปัจจัยต่อการทำให้ไทยทันสมัย กล่าวคือ มีการปรับเปลี่ยนฉากและชื่อของตัวละครให้เข้ากับบริบทของความเป็นไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นไปโดยพระราชประสงค์เพื่อสื่อสารถึงผู้ชมละคร (หรือผู้อ่าน หากมีการตีพิมพ์เผยแพร่บทละคร) อย่างทั่วถึงมากขึ้น เพื่อให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจง่ายต่อผู้ชมทั่วไปที่ไม่ได้เดินทางไปยังประเทศต้นทางของบทละคร หรือสามารถเข้าใจบริบทของวัฒนธรรมภาษาได้โดยง่ายยิ่งขึ้น การเลือกเนื้อเรื่องของบทละครช่วยทำให้เห็นจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปีเตอร์ แจ็คสัน (Peter Jackson) ที่กล่าวถึงมุมมองอาณานิคมอำพรางในสยามว่ามีส่วนที่ปรับให้เหมือนชาติตะวันตก จนอาจถูกมองได้ว่าเป็นประเทศอาณานิคม แต่อีกส่วนสยามยังคงสามารถคงอำนาจการปกครองตนเองได้โดยไม่มีกรอบจำกัดจากชาติตะวันตก ทำให้เกิดการผสมผสาน และเปลี่ยนถ่วงวัฒนธรรมแบบ “ตะวันออก-ตะวันตก” (Supasai, 2022) อีกทั้งไมเคิล แฮร์ทเฟิลด์ (Michael Herzfeld) ได้กล่าวเช่นกันว่า อาณานิคมอำพรางนั้น แม้จะไม่ใช้การใช้กำลังเข้ายึดครองโดยชาติมหาอำนาจประเทศ เช่น สยามนั้นยังคงสามารถมีอิสระในการปกครอง แต่ก็ยังต้องมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรมเพื่อให้เข้ากับความเป็นชาติตะวันตก เพื่อให้ได้รับการยอมรับว่าสยามได้มีความเจริญเท่าทันชาติมหาอำนาจ (Herzfeld, 2002)

5.2 เรื่องย่อของบทละครแปลงทั้ง 6 เรื่องของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

5.2.1 วิไลเลือกคู่

บทละครเรื่อง *วิไลเลือกคู่* มีเนื้อหาเกี่ยวกับการที่ร้อยเอกรัตน์เพิ่งกลับจากการปลดประจำการ และได้มาพบรักกับวิไล ที่เป็นประหนึ่งญาติสนิท เนื่องจากได้รับการเลี้ยงดูโดยคุณหญิงเขียวด้วยกัน จากนั้นมีเรื่องให้ต้องวุ่นวายใจเนื่องจากนายติศ ฉมังกิต ผู้เป็นครูของวิไลต้องการให้วิไลแต่งงานกับนายติ่ง ชำนาญการ คนรู้จักของตน ทำให้เกิดความไม่ลงรอยกันระหว่างร้อยเอกรัตน์ และนายติ่ง จากนั้นเกิดความเข้าใจผิดระหว่างร้อยเอกรัตน์ และวิไล แต่ต่อมามีการพูดคุยปรับความเข้าใจ และตั้งใจจะแต่งงานกัน จึงพยายามหาทางบอกเลิกนายติ่ง ในตอนแรกนายติ่ง และนายติศไม่ยอม จนกระทั่งท้ายที่สุดทั้งวิไล และร้อยเอกรัตน์ ยืนยันหนักแน่น ทำให้นายติศต้องเป็นฝ่ายจากไปเอง

5.2.2 ตบตา

บทละครเรื่อง *ตบตา* มีเนื้อเรื่องว่า ครอบครัวของหมอคำ วิมะโลสถ ได้รู้ข่าวว่าครอบครัวของนายฤกษ์ รตินันท์ มีอาชีพเป็นทนายความ ซึ่งเป็นคนที่มาชอบพอกับลูกสาวของตน คือ นางสาวณี วิมะโลสถ จะแอบมาดูว่าครอบครัวของตนมีความเปรียบพร้อมพอกับลูกชายของพวกเขาหรือไม่ ทำให้นางปลั่ง วิลมะโลสถ ภรรยา ได้พยายามจัดฉาก ตกแต่งทั้งบ้านที่พัก การทำงานของสามีให้ดูเหมือนว่ามีคนไข้มามากมาย ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วแทบไม่มีคนไข้มานำให้ตรวจ ไปถึงการให้ลูกสาวทำที่ว้าวตภาพเก่ง เล่นเปียโนเพราะ สาเหตุที่ทำเช่นนั้นเพราะครอบครัวรตินันท์เป็นครอบครัวพ้อคำ ทำให้นางปลั่งกลัวว่าหากไม่ทำเรื่องตบตา อาจทำให้ครอบครัวรตินันท์ไม่มาสู่ขอลูกสาวของตน ในทางกลับกันเมื่อครอบครัวรตินันท์ได้ตกลงทำการสู่ขอนางสาวณีให้กับลูกชายตนแล้ว ก็กลัวว่าจะน้อยหน้า จึงทำการจัดงานรับประทานอาหารเย็นร่วมกันที่มีความหรูหรา ฟุ่มเฟือยเป็นอย่างมาก จนทำให้ไม่สามารถตกลงกันเรื่องสินสอดได้ ท้ายที่สุดจึงต้องเปิดอกพูดความจริงกันเพื่อให้หนุ่มสาวได้สมหวัง นายคงผู้เป็นอาจึงสนับสนุนทุนให้หลานชาย เรื่องราวการตบตาจึงจบลงด้วยดี

5.2.3 ล่ามดี

บทละครเรื่อง *ล่ามดี* มีเนื้อหาเกี่ยวกับคู่รักชาวอังกฤษ ริชาร์ด ดิกสัน และเบ็ตตี้ สมิท ที่หนีตามกันมาพักที่โรงแรมในจังหวัดสงขลาโดยใช้ชื่อปลอม โดยกลัวว่าพ่อของฝ่ายหญิงจะตามเจอ และจะไม่ให้ดิกสันแต่งงานกับเบ็ตตี้เพราะไม่ได้เป็นหุ้นส่วนธุรกิจ ดิกสันสามารถพูดภาษาไทยได้คล่องแต่เบ็ตตี้พูดได้ไม่ดีนักเลยต้องอาศัยล่ามของโรงแรม แต่ล่ามประจำของโรงแรมขอลา ประจวบเหมาะกับผู้นายจอนเดินเข้ามาในโรงแรม ทำให้เสมียนคิดว่าเป็นล่ามที่มาแทน จึงได้มอบหมายงานให้ ส่วนนายจอนไม่ได้ปฏิเสธ เนื่องจากต้องการค่าแรง ทั้งที่

จริง ๆ แล้วนายจอนรู้ภาษาอังกฤษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อนายสมิทมาถึงโรงแรมเพื่อตามหา ลูกสาว ได้พยายามสื่อสารกับตำรวจผ่านนายจอน ว่าต้องการตามหาดึกซัน แต่ด้วยความที่ไม่รู้ ภาษาดีทำให้แปลผิด กลายเป็นว่าทำให้ดึกซันกลายเป็นโจรขโมยของ จนท้ายที่สุดดึกซันโดน ตำรวจจับ และเจอกับนายสมิท พร้อมกับเบ็ดเตล็ดที่ออกมาจากห้องพอดี้ เกิดการทะเลาะกัน ดึกซันที่พูดไทยได้ จึงพยายามแก้ไขความเข้าใจผิด จนมีโทรศัพท์มาจากนายห้างโทรมาแจ้ง ดึกซันว่ายินดีให้เป็นหุ้นส่วน นายสมิทจึงยอมยกเบ็ดเตล็ดลูกสาวให้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความงุนงง กับตำรวจ นายจอนเลยได้ทีขอให้ดึกซันหางานใหม่ ที่ไม่ใช่งานล่าม

5.2.4 เกินต้องการ

บทละครเรื่อง *เกินต้องการ* มีเนื้อหาเกี่ยวกับนายประดิษฐ์ที่เป็นคนเจ้าชู้ มีภรรยาหลวง ชื่อนางกลิ่น และภรรยาน้อย 2 คน ชื่อนางนิล และนางเหลียน ต่อมาเกิดความเบื่อหน่ายภรรยาน้อย จึงได้ขอให้หมอศิวาเขียนใบรับรองแพทย์ว่าตนป่วยจริง ต้องกลับไปพักที่ต่างจังหวัด และจะใช้ โอกาสนี้กลับไปหาภรรยาหลวงที่จังหวัดอ่างทอง ต่อมานายนาคเพื่อนของนายประดิษฐ์ มีความเบื่อหน่ายภรรยา เลยมาขอให้นายประดิษฐ์ช่วยแนะนำหญิงสาวคนอื่นให้รู้จัก ต่อมาเมื่อ ทั้งสองถึงจังหวัดอ่างทอง ได้เข้าพักที่ของแม่เขี้ยว ผู้เป็นป้าของนางกลิ่น ไม่นานนายนาคก็ ไส้เกี่ยวพาราสิทหญิงสาวในบ้านที่จังหวัดอ่างทองเสียหายหมด ไม่ว่าจะป็นสาวใช้ นางนิลที่ท่าที่มา สมัครงเป็นเสมียนบ้านแม่เขี้ยว และนางเหลียน แต่สุดท้ายก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทางด้าน นายประดิษฐ์ สุดท้ายเมื่อทั้งนางนิล และนางเหลียนเดินทางมาหาถึงที่จังหวัดอ่างทอง ทำให้ ความลับแตกว่าคบชู้ จึงพยายามไปขอคืนดีกับนางกลิ่น และตั้งใจจะหยุดพักความเจ้าชู้ของตน สุดท้ายสามีภรณาก็ปรับความเข้าใจกันได้ที่สุดในที่สุด

5.2.5 หลวงจำเนียรเดินทาง

บทละครเรื่อง *หลวงจำเนียรเดินทาง* มีเนื้อหาเกี่ยวกับ หลวงจำเนียรที่เดินทางไปพักผ่อน ที่นครศรีธรรมราชโดยรถไฟ ก่อนหน้าที่จะออกเดินทาง ได้มีชายหนุ่มสองคน คือนายเนียน มีอาชีพเป็นผู้จัดการบริษัทเรือกลไฟ และนายแมน มีอาชีพเป็นนายธนาคาร ที่มีความชอบพอกับนางสาวโสภา ลูกสาวของหลวงจำเนียร ได้พยายามตามเกี่ยวหญิงสาวโดยการตีสนิทกับ ทางครอบครัวของหลวงจำเนียร และได้เดินทางตามมาถึงจังหวัดนครศรีธรรมราชและพัก ที่เดียวกันด้วย ต่อมาหลวงจำเนียรเกิดอุบัติเหตุ แล้วได้นายแมนเข้าช่วยเหลือ ยิ่งทำให้หลวง จำเนียรไม่พอใจนัก เพราะเป็นคนไม่ชอบติดหนี้บุญคุณใคร และเป็นคนที่ชอบการถูกยกยอปอับัน กลับกัน ทางฝั่งนางสาวโสภา กับนางจำเนียรวานิช ภรรยา มีความชอบพอนายแมนพอสมควร นายเนียนได้รู้ดังนั้นจึงจัดฉากให้ตนเกิดอุบัติเหตุเพื่อให้หลวงจำเนียรมาช่วยเหลือและทำ การยกยอปอับันหลวงจำเนียร จนหลวงจำเนียรตกลงที่จะยกลูกสาวให้แต่งงานกับนายเนียน ทำให้สามี ภรรยาที่มีความเห็นไม่ตรงกัน จากนั้นได้ให้นางสาวโสภาเป็นผู้เลือก ซึ่งนางสาวโสภา

ก็เลือกนายแมน ทำให้หลวงจำเนียรไม่พอใจ แต่ต่อมาหลวงจำเนียรก็ยังคงต้องรับความช่วยเหลือจากนายแมน เพราะตนโดนคดีประทุษร้ายเจ้าพนักงาน จากนั้นยังเจอเรื่องของหลวงรุกรามที่เป็นทหารที่พัวพันเกี่ยวกับหลวงจำเนียรที่นครศรีธรรมราช และได้เห็นการเขียนเสียดสีของหลวงจำเนียรในสมุดเยี่ยม จึงตามมาหาเรื่อง สุดท้ายได้นายแมนช่วยไกลเกลี่ยอีกครั้งหนึ่ง ยิ่งทำให้หลวงจำเนียรโมโหแล้วหันไปหานายเนียนแทน แต่หลังจากนั้นได้ยื่นนายเนียนสารภาพเรื่องการแสวงเอาใจหลวงจำเนียรของนายแมน สุดท้ายจึงยอมให้นางสาวโสภณาแต่งงานกับนายแมนแทน

5.2.6 คดีสำคัญ

บทละครเรื่อง *คดีสำคัญ* มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตัดสินคดีความที่ศาลมณฑลโลเลบุรี โดยมีคดีลักทรัพย์ของหัวขโมยชื่อเสือปี่ และคดีทำร้ายร่างกายของนายกุบกับจิ้นเก้า ดำเนินนายกุบที่ยังไม่มีทนาย ขุนกนิษฐที่เป็นจำศาลเลยให้นายเฉลียวรับทำคดีของนายกุบเสีย เมื่อศาลเริ่มพิจารณาคดีแรกก็ยังไม่ไปถึงไหน เพราะถูกเลื่อนวันเรื่อย ๆ จนสุดท้ายคดีของเสือปี่ก็จบที่ถูกเลื่อนพิจารณาคดี ต่อมาถึงคดีของนายกุบเป็นฝ่ายโจทก์ และเจ้าทุกข์คือจิ้นเก้า โดยกล่าวหาว่านายกุบมานั่งดื่มกาแฟอย่างเดียวในร้านอาหารกึ่งช้อปปิ้งของตน ทำให้ร้านตบขาดทุน พอจะเข้าไปเตือนก็โดนนายกุบบั่นตาลโทสะไววายลั่นตลาดและยังต่อยเบ้าตาของจิ้นเก้าด้วย แต่จิ้นเก้าเองก็เล่าไม่หมดถึงเรื่องที่ตนใช้กำลังปลักนายกุบก่อนจนทำให้ นายกุบตอบโต้ด้วยกำปั้น แต่ระหว่างพิพากษาคดีนี้ นายเฉลียวได้รับการเลื่อนชั้นเป็นอัยการสูงสุดแทนขุนประเคนคดีที่ถูกปลด กลายเป็นตอนนี้นายเฉลียวเป็นทั้งอัยการและทนายคนละฝ่ายในคดีเดียวกัน สุดท้ายเมื่อมีการสรุปพิพากษาคดีพระโลเลศาสตร์ฯ จึงสรุปว่านายกุบกระทำความผิดเพราะเป็นการป้องกันตัวจากการทำเกินกว่าเหตุในการขับไล่ของจิ้นเก้า ศาลจึงมองว่าเป็นการป้องกันตัวและไม่มีความผิด ปล่อยให้โจทก์และจำเลยไปวิวาทกันนอกศาลต่อไปเป็นอันจบคดี

5.3 ภาพสะท้อนจากบทละครต่อความเป็นสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 6

5.3.1 ทศนคติด้านสถานะทางสังคมและบทบาทสตรีที่ปรากฏในบทละคร

ค่านิยมหลักที่พบเห็นได้เกือบทุกเรื่องคือการนำเสนอความเป็นสุภาพบุรุษควบคู่ไปกับความ เป็นสุภาพสตรีซึ่งเป็นอิทธิพลของแนวคิดตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษ สมัยของรัชกาลที่ 6 เริ่มมีการนำเสนอกฎหมายเพื่อสิทธิสตรี เน้นความสำคัญอยู่ 2 ประการ คือการศึกษาของสตรี และหน้าที่ของสตรี สมัยก่อน การศึกษามักผูกขาดให้มีเฉพาะในกลุ่มผู้ชายและเจ้าเรือนในวัดเท่านั้น ก็เปลี่ยนเป็นสนับสนุนด้านการศึกษาของผู้หญิงมากขึ้น เริ่มแรกเป็นการศึกษาเพื่อ การเป็นกุลสตรีสำหรับสตรีชนชั้นสูง ต่อมาได้มีการขยายการศึกษาไปยังประชาชนทั่วไปตามหัวเมืองต่าง ๆ โดยมีอาจารย์ผู้หญิง เพื่อให้เหล่าสตรีในสยามสามารถอ่านออกเขียนได้แจ่มเช่น

บุรุษ (ชนลีน ซุติณธรานนท์, 2561) การสนับสนุนเรื่องสิทธิในการศึกษาของพลเมืองหญิงนี้เอง ทำให้ตัวละครอย่างวิไลจากเรื่อง*วิไลเลือกคู่* กับนางสาวโสภา ศังขะวรรณ จากเรื่อง *หลวงจำเนียรเดินทาง* ถูกนำเสนออย่างผู้ดีมีการศึกษา มีความชำนาญด้านการอ่านเขียนและเป็นที่ยอมรับ ผู้หญิงในบทละครพูดทั้งสองเรื่องล้วนสามารถที่จะแสดงความเห็น มีทางเลือกในชีวิตคู่ซึ่งเป็นค่านิยมที่แม้แต่ชาวตะวันตกยังถือว่าเป็นของใหม่ วิไล จากเรื่อง *วิไลเลือกคู่* นั้น ยังสามารถเลือกที่จะแต่งงานกับคนที่ตนเองชอบพอ แทนการแต่งงานโดยการเห็นชอบจากผู้ใหญ่ คู่ได้จากที่วิไลขอคุณหญิงเขียนว่าจะแต่งงานกับร้อยเอกรัตน์ และจะยกเลิกการหมั้นหมายกับนายดิศ คุณหญิงเขียนเองก็เห็นชอบ ความประพฤติดั้งเดิมของวิไลนั้นแตกต่างจากพฤติกรรมของสตรีไทยค่อนข้างมาก ในบทละครฉบับภาษาฝรั่งเศสเรื่อง *Les Vivacités du Capitaine Tic* ของเออเชน ลาบิช (Eugène Labiche) ซึ่ง Lucile นางเอกของเรื่องก็มีครุมาสอนที่บ้าน อีกทั้งตัว Lucile ก็ได้ปฏิเสธการถูกจับคู่โดยผู้ใหญ่ เพื่อที่จะเลือก Capitaine Tic ที่เป็นพระเอกของเรื่อง มาเป็นคู่ครองเช่นกัน

เรื่อง *เกินต้องการ* สะท้อนให้เห็นถึงการมีเมียเดียวว่าเป็นเรื่องดี เนื่องจากในเรื่อง นายดิษฐ์ที่มีภรรยาหลวงและภรยาน้อยถึง 2 คน เกิดความเบื่อหน่ายเหล่าภรยาน้อย จนต้องแกล้งทำเป็นป่วยเพื่อหนีกลับไปหาภรรยาหลวง และในท้ายที่สุดก็ได้เลิกกับภรยาน้อยทั้งสอง และอยู่กับภรรยาหลวงอย่างมีความสุข การมีภรรยามากกว่า 1 คนนั้นเป็นเรื่องปกติในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นปกครอง ทำให้ชาวตะวันตกที่เข้ามาติดต่อกับสยามในช่วงรัชกาลที่ 4 มองว่าเป็นการกระทำของประเทศบ้านป่าเมืองเถื่อน (Loos, 2005) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่งใช้ค่านิยมที่ได้จากศาสนาคริสต์ ในเรื่องการมีคู่ครองเพียงคนเดียว เพื่อให้มีความ "ศิวิไลซ์" ทัดเทียมชาติตะวันตก แม้พระองค์จะไม่สามารถออกกฎหมายบังคับการมีคู่เพียงคนเดียวได้ แต่เห็นได้ว่าพระองค์ทรงไม่พอพระทัยที่เหล่าข้าราชการชั้นสูงยังคงยึดการมีผัวเดียวเมียหลายคนอยู่ เห็นได้จากการเขียนบทความประชดพฤติกรรมเหล่านี้ (วัลลี นวลหอม และคณะ, 2563) ทั้งนี้ ทำให้เห็นได้ว่าเป็นการได้รับอิทธิพลเชิงบีบบังคับจากชาติมหาอำนาจที่ทำให้สยามต้องปรับตัวเข้าสู่ภาวะสมัยใหม่ ถึงแม้ในบทละครต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส *Le Poulailler* ของทริชตอง แบร์นาร์ด (Tristan Bernard) จะไม่ได้ชี้ชัดเรื่องคุณธรรมการมีผัวเดียวเมียเดียว แต่ผู้วิจัยคาดว่า การนำเรื่องชวนหัวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคู่ครองเช่นนี้ เป็นการนำมาสะท้อนถึงนโยบายของรัชกาลที่ 6 ที่ต้องการบอกกล่าวแก่ประชาชนให้ปรับตัวแบบมีอารยะ ด้วยการมีผัวเดียวเมียเดียวตามแบบอย่างชาติตะวันตก ที่นิยมมีคู่ครองเพียงคนเดียว เพื่อให้สยามมีความอารยะ และคุณธรรม เทียบเท่าชาติมหาอำนาจ

5.3.2. ภาพสะท้อนการเติบโตของชนชั้นกลางในสมัยรัชกาลที่ 6

หลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ประเทศต่าง ๆ ล้วนเกิดชนชั้นใหม่ในสังคมคือชนชั้นแรงงานและชนชั้นกลาง อย่างไรก็ตาม โครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชนชั้นนี้ยังคงเป็นมรดกที่ยังแทรกอยู่ในสำนึกของประชาชน การกำเนิดชนชั้นกลางนั้นมาพร้อมกับภาวะสมัยใหม่เนื่องจากการมีขึ้นของชนชั้นกลางนั้นทำให้เกิดแนวคิดของชนชั้นซึ่งเป็นพัฒนาการของภาวะสมัยใหม่ (Bordoni, 2014) นอกจากนี้ยังมีการยกระดับบางสาขาวิชาชีพขึ้นมาในลักษณะยกย่องมากกว่าอาชีพทั่วไปในสังคม เช่น แพทย์และทนายความ นอกจากนี้ฐานะทางด้านเศรษฐกิจของคณายังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้สึกลับถือให้เกียรติโดยไม่ได้ยึดติดกับชาติกำเนิดแบบสังคมยุคจารีต อย่างเรื่อง *หลวงจำเนียรเดินทาง* ที่ตัวละครเอกอยู่ในกลุ่มพ่อค้าแม้จะมีการนำเสนอภาพลักษณ์ของคหบดีที่น่าเลื่อมใส ในทางกลับกันยังมีภาพของกิจการด้านการเงินผ่านตัวละครนายแม่ัน เสดานนท์ ผู้เป็นกรรมการแบงก์กรุงเทพ (นายธนาคาร) และนายเนียน เสาวรส ผู้จัดการบริษัทเรือกลไฟเจ้าพระยา สาขาอาชีพที่กำลังขยายตัวด้วยเศรษฐกิจด้านการค้าขาย นอกจากนี้ยังมีเรื่องของกรมโทรคมนาคม และการขนส่งที่ทันสมัยมากขึ้นปรากฏให้เห็นจากเรื่อง *หลวงจำเนียรเดินทาง* จากการนั่งรถไฟไปเที่ยวต่างจังหวัด หรือในเรื่อง *ล่วมดี* ที่มีการใช้โทรศัพท์พูดคุยกับลูกค้า หรือสอบถามรายละเอียด ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นผลมาตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป และได้ส่งต่อมาในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ที่มองว่าจำเป็นต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ เพื่อบ่งบอกถึงการเข้าถึงภาวะสมัยใหม่แจกเช่นชาติตะวันตก

อาชีพทหารและบทบาทของชายชาติทหารเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในหลายบทละครพูดของพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทหารถือเป็นอาชีพแรงงานของรัฐอย่างหนึ่งซึ่งพระองค์ทรงเห็นความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิ่งอื่น และอาจให้ความสำคัญมากผ่านภาพลักษณ์ที่มักเป็น ผู้ที่มีระเบียบ มีศักดิ์ศรีและเกียรติสูงส่ง โดยปรากฏในฐานะตัวละครเอกในเรื่อง *วิไลเลือกคู่* ที่อาชีพทหารนั้นกลายเป็นอาชีพของชนชั้นกลาง หลังจากที่รัชกาลที่ 5 โปรดให้มีการเปิดโรงเรียนเตรียมทหารที่รับประชาชนทั่วไปเข้าศึกษา (ประเสริฐ, 2528) นอกจากนี้ ยังเห็นได้ว่าอาชีพทหารไม่ได้เป็นอาชีพที่ต้องมีการเกรงกลัว เป็นอาชีพทั่วไป มีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่ากับอาชีพอื่น เห็นได้จากการที่นายดิศซึ่งมีอาชีพเป็นครู มีปากเสียงทะเลาะกับร้อยเอกรัตน์

จากบทละครเรื่อง *ตบตา* นั้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าตัวละครที่ปรากฏในเรื่องทั้งหมดนั้นมีฐานะเป็นชนชั้นกลางทั้งหมด ไม่มีตัวละครใดมียศถาบรรดาศักดิ์ แต่ทุกคนมีทรัพย์สินเงินทองมาก ถึงขนาดว่ามีตึกสำหรับอยู่อาศัย ประกอบอาชีพ และปล่อยให้ผู้อื่นเช่าได้อีกด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เพราะการที่จะเป็นผู้มีทรัพย์สินมากมายในสมัยก่อนนั้นมักวัดกันด้วยการมีกำลังคน เช่น ไพร่ในปกครองมาก และต้องได้รับการแต่งตั้งยศเสียก่อนด้วย นอกจากนี้ยังเห็นถึงการใช้จ่ายที่ต้องไปจับจ่ายซื้อของที่ห้างร้าน เช่น ร้านชิมช้น ที่ปรากฏในเรื่อง

ส่วนมากเป็นห้างร้านต่างชาติแสดงถึงว่าตัวละครในเรื่องมีเงินมากพอที่จะไปห้างร้านเหล่านี้ แทนที่จะไปตามตลาด ในส่วนของห้างซิมซันนั้น แม้ไม่มีปรากฏในบทละครต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส *La Poudre aux Yeux* ของเออเชน ลาบิซ (Eugène Labiche) แต่ก็สามารถคาดเดาได้ว่า เนื่องจากในประเทศฝรั่งเศสมีชนชั้นกลางอยู่แล้วและห้างร้านที่ปรากฏในบทละครของรัชกาลที่ 6 ก็ได้ต้นแบบมาจากห้างร้านในตะวันตกอีกด้วย ทำให้มองได้ว่ารัชกาลที่ 6 ต้องการสื่อให้ผู้รับชม เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านฐานะในสังคมสยามให้ชัดเจนขึ้น ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงต้นรัชกาลที่ 7 นั้นในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีการขยายตัวของการผลิตข้าว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ชาวกรุงเทพในสมัยนั้นนิยมซื้อหาสินค้า หรือสิ่งบริโภคที่เป็น “ของนอก” เช่น ภาพยนตร์ หรือเสื้อผ้าแบบตะวันตกจากตามห้างร้านต่าง ๆ (โดม, 2557)

จากบทละครเรื่อง *หลวงจำเนียรเดินทาง* ซึ่งแปลงมาจากบทละครภาษาฝรั่งเศสเรื่อง *Le Voyage de Monsieur Perrichon* ของเออเชน ลาบิซ (Eugène Labiche) ได้ให้ภาพของชนชั้นถึงแม้ในฉบับภาษาฝรั่งเศส ตัว Perrichon ไม่ได้มีศถาบรรดาศักดิ์ แต่เป็นตัวละครที่แสดงถึงภาพลักษณ์ของพ่อค้าที่เป็นชนชั้นกลาง มีอันจะกิน แต่ในเรื่องการเลือกคู่ครองให้กับบุตรสาว Perrichon ไม่ได้สนใจที่ศถาบรรดาศักดิ์ของว่าที่ลูกเขย แต่มองด้านคุณธรรม และได้เลือกคู่ครองของลูกสาวจากคนที่มีคุณธรรม อีกทั้ง Henriette ผู้เป็นบุตรสาวเองก็มีสิทธิมีเสียงในการพูดถึงความต้องการคู่ครองที่ตนปรารถนา รัชกาลที่ 6 ได้นำแนวเรื่องจากลาบิซมา และได้เปลี่ยนตัวละคร Perrichon เป็นหลวงจำเนียร โดยใส่ยศ “หลวง” ให้ เพื่อให้เห็นถึงความมีฐานะ แต่ตัวละครนายแมน และนายเนียน ซึ่งแปลงมาจากตัวละคร Armand และ Daniel จากต้นฉบับของลาบิซ ชายหนุ่มทั้งสองที่ต้องการแต่งงานกับนางสาวโสภา บุตรสาวของหลวงจำเนียร เป็นเพียงคนธรรมดาที่ไม่มีศถาบรรดาศักดิ์ใด ๆ กระนั้นทั้งคู่ก็ยังจัดอยู่ในระดับชนชั้นกลาง เนื่องจากนายแมนทำงานเป็นนายธนาคาร ส่วนนายเนียนเป็นผู้จัดการเรือกลไฟ ซึ่งเป็นอาชีพเดียวกันกับตัวละครในต้นฉบับ แต่ยังสามารถชนะใจของหลวงจำเนียรจนได้แต่งงานกับนางสาวโสภาได้จากการเป็นคนที่มีคุณธรรม ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับชนชั้นของฝ่ายชายแต่อย่างใด อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการคมนาคมที่เริ่มมีความเจริญก้าวหน้า มีการนั่งรถไฟไปเที่ยวของทั้ง Perrichon และหลวงจำเนียร ที่ประชาชนธรรมดาที่สามารถใช้บริการรถไฟได้ เช่น Armand กับ Daniel ในเรื่องของลาบิซ กับนายแมน และนายเนียน ของรัชกาลที่ 6 อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมต่อทางด้านการคมนาคมที่ออกจากกรุงเทพฯ ไปยังหัวเมืองต่างจังหวัดอีกด้วย

โดยทั่วไปแล้ว บทละครแปลงของรัชกาลที่ 6 นี้มุ่งเน้นภาพสะท้อนของความหลากหลายทางอาชีพในเรื่อง แต่ก็มีบางส่วนที่น่าเสนาเฉพาะวิชาชีพด้านใดด้านหนึ่งเป็นหลักสำคัญเพียงอย่างเดียว เช่นในเรื่อง *คดีสำคัญ* เป็นการบอกเล่าเรื่องราวและกระบวนการทางกฎหมายอย่างชัดเจนที่สุด ด้วยเพราะเรื่องราวดำเนินอยู่ในฉากศาลมณฑล ตัวละครจึงมีอาชีพด้านกฎหมาย

ตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษา ผู้พิพากษาศาลมณฑล จำศาลมณฑล อัยการ นอกจากนี้ยังมีนักการศาล และเนติบัณฑิต

การเปลี่ยนแปลงทางกระบวนการยุติธรรมหรือศาลนั้นมีการชำระและจัดทำประมวลกฎหมายแบบสมัยใหม่แทนกฎหมายแบบยุคจารีต โดยมีพระราชดำริให้จัดทำตั้งแต่รัชสมัยของ สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้เป็นการรวบรวมพระราชบัญญัติจากที่ต่าง ๆ มาเป็น ธรรมนูญกฎหมาย โดยได้มีการทำประมวลกฎหมายอาญาจนสำเร็จ ต่อมาในสมัยพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว ยังคงสานต่อพระราชปณิธานของรัชกาลที่ 5 ได้ทำประมวลกฎหมายแพ่งและอาญา จนสำเร็จตามมา ยังทรงโปรดให้ตั้งเนติบัณฑิตยสภาเพื่อเป็นองค์กรอิสระสนับสนุน การศึกษา และงานด้านกฎหมาย เห็นได้ชัดเจนนว่าทรงตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมที่ ต้องมีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคมในแต่ละสมัย ละครพูดเรื่อง *คดีสำคัญ* จึงเป็นการกล่าวถึงอาชีพกับบทบาทของเนติบัณฑิตยสภาที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี มีหน้าที่เพื่อ มอบความยุติธรรมแก่ประชาชน

บทละครเรื่อง *คดีสำคัญ* ที่สะท้อนถึงการที่ทนายความธรรมดา เช่น นายเฉลียว สามารถไต่เต้าขึ้นมาเป็นอัยการได้ด้วยความสามารถ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้นในสมัยก่อน อีกทั้งการศาลที่มีรูปแบบเป็นสากลมากขึ้น มีผู้พิพากษา ทนายความ อัยการ ตามแบบฉบับ ตะวันตก

ในบทละครเรื่อง *ล่ามดี* มีการแสดงให้เห็นถึงความเป็นชนชั้นกลางที่มาพร้อม ทรัพย์สินเงินทอง ดูได้จากกรณีที่นายดิ๊กซ์สามารถแต่งงานกับเบ็ตตี้ได้ เพราะได้เป็นหุ้นส่วน กับนายห้าง ทำให้กลายเป็นคนมีฐานะขึ้นมา อีกทั้งเรื่องของการตั้งโรงแรมที่มีล่าม และ โทรศัพท์ครบครัน เป็นสิ่งที่มีความใหม่ และทันสมัยสำหรับสยามในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก ทั้งสองสิ่งนี้มีปรากฏในบทละครต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส *L'Anglais tel qu'on le parle* ของ ทริสตอง แบร์นาร์ต (Tristan Bernard) ทำให้มองได้ว่ารัชกาลที่ 6 นำเรื่องเทคโนโลยี และ การโรงแรมแบบใหม่มาแนะนำเสนอในบริบทประเทศไทยเพื่อให้เห็นถึงภาวะสมัยใหม่ที่ ชาติตะวันตกมีมาอยู่ก่อนแล้ว การโรงแรมในสยามนั้นเริ่มมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมี โรงแรมโอเรียนเต็ลที่ครบครันทั้งไฟฟ้า ดนตรีแจ๊ส และการตกแต่งแบบตะวันตกแห่งแรกและ มักเป็นที่พักให้กับผู้เดินทางมาจากต่างประเทศ ที่ต้องการโดยสารทางเรือ (นาริรัตน์, 2566)

5.3.3 การเป็นเมืองหลวงที่มีลักษณะความหลากหลายทางเชื้อชาติ

ความหลากหลายทางเชื้อชาติมาพร้อมกับการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม และ เทคโนโลยี ที่ทำให้มีการโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรเพื่อโอกาสทางการทำงาน เกิดการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ และทำให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติจนเกิด ความเป็นชาติ (nation) ขึ้น ซึ่งการพัฒนานี้เป็นปัจจัยหลักของการก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่

(Riggs, 1998) ซึ่งหมายถึงการขยายตัวของความเป็นเมือง (urbanization) ที่มีความหลากหลายทางสังคมภายในอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และสังคม (Srikam, 2006)

ฉะนั้นพระราชนิพนธ์บทละครแปลงในเรื่องที่นำมาศึกษานั้น เป็นการทำให้เห็นภาพรวมเน้นไปที่การบอกเล่าเรื่องราวของชนชั้นแรงงานในสาขาอาชีพสมัยใหม่ ดังกรณีของบทละครพูดเรื่อง *สามดี* ที่ตัวละครประกอบด้วยอาชีพล่าม เสมียน นายห้าง และตำรวจ โดยมีฉากสำคัญเป็นสถานที่ประกอบกิจการโรงแรมซึ่งกำลังเฟื่องฟูไปด้วยลูกค้าต่างชาติ การนำเสนอตัวละครหลักซึ่งเป็นชาวตะวันตกรวมถึงการเล่ากรณีพิพาทซึ่งต้องอาศัยล่ามเป็นหลักในการคลี่คลาย ทำให้เห็นว่าประเทศไทยในช่วงรัชกาลที่ 6 เริ่มมีความหลากหลายของกลุ่มคน มีความต้องการล่ามแปลภาษาเพื่อให้งานต่าง ๆ สามารถดำเนินไปในทิศทางที่ดี และแม้เรื่อง *สามดี* จะเป็นแนวตลกเสียดสีอาศัยความผกผันของล่ามที่แท้จริงแล้วไม่ได้มีความชำนาญโดยแท้จริง แต่ *สามดี* ก็ยังเป็นงานละครที่พยายามชี้ให้เห็นว่าวิชาชีพด้านภาษาจะเป็นที่ต้องการสูงของสังคมสมัยใหม่

นอกจากนี้ ทศนคติเชิงลบที่พบได้จากบทประพันธ์ละครแปลงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกประการคือการสอดแทรกอคติด้านชาติพันธุ์อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเมืองระหว่างประเทศ มีการสอดแทรกแนวคิดเชิงตำหนิผ่านตัวละครชาวจีนที่พระองค์ทรงเรียกว่าเป็นพวก "ยิวแห่งบูรพาทิศ" ดังปรากฏในเรื่อง คดีสำคัญ ผ่านตัวละครจีนเก้า ที่รัชกาลที่ 6 ได้ทำการเปลี่ยนแปลงตัวละคร Alfred ที่ฝ่ายโจทก์ เป็นชาวจีน ชื่อจีนเก้า ผู้วิจัยคาดว่าเป็นการเปลี่ยนเพื่อให้ได้ตัวละครแบบสูตรสำเร็จ (stereotype) เนื่องจาก Alfred จากต้นฉบับเรื่อง Un Client sérieux ของจอร์จ กูร์เตอลิน (George Courteline) นั้น จะมีฉากพูดโววาย ซึ่งเหมือนกับที่ชาวจีนพูดเสียงดังเหมือนคนโววาย นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มตัวละครต๋ายซิ่น ที่เป็นนักการภารโรงขึ้นมา เนื่องด้วยในฉบับภาษาฝรั่งเศส ตัวละคร l'huissier (จำศาล) มักจะถูกใช้ให้ทำงานฉิบาตะ แต่ในฉบับของรัชกาลที่ 6 ตัวละครตัวนี้ชื่อขุนกินนร มียศเป็น "ขุน" อาจมองได้ว่าไม่เหมาะสมหากจะใช้บุคคลนี้ทำงานฉิบาตะตามแบบวัฒนธรรมไทย

6. บทสรุป

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในศึกษามุมมองด้านภาวะสมัยใหม่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากบทละครแปลงจากภาษาฝรั่งเศสทั้ง 6 เรื่อง ร่วมกับการศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ของสังคมไทยในช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 นั้น ได้ผลการผลิตวรรณกรรมที่มองผ่านแนวคิดด้านภาวะสมัยใหม่ที่ส่งผลให้สยามที่ต้องการพัฒนาในกรอบความเป็นสมัยใหม่แบบตะวันตก แต่ไม่ต้องการถูกกดทับโดยวัฒนธรรมตะวันตกเสียทั้งหมด จึงได้ทำการแปลงบทละครมา ให้ตัวละคร หรือฉากมีชื่อไทย ความเป็นไทยอยู่ในนั้น เพื่อไม่ให้ผู้อ่าน หรือผู้รับชมรู้สึกว่าการพัฒนาวัฒนธรรมไทยด้อยไปกว่าของชาติตะวันตก จากที่เห็นว่า

รัชกาลที่ 6 ทรงเปลี่ยนชื่อตัวละคร และสถานที่ให้เป็นไทยมากขึ้นเพื่อให้เข้าถึงผู้รับชมหรือผู้อ่าน แต่ก็ยังเก็บรายละเอียดบางส่วนจากต้นฉบับ เช่น ระบบการศาล การโทรคมนาคม การขนส่ง เพื่อให้เห็นได้ว่าสยามในสมัยนั้นก็มีสิ่ง que แสดงถึงภาวะสมัยใหม่เช่นกัน และยังทรงเพิ่มเติมบางส่วน เช่น การเพิ่มชื่อห้างร้านที่เปิดในสยามในสมัยนั้น เป็นไปได้ว่า เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้รับชมเห็นเศรษฐกิจของสยามที่มีการเปลี่ยนแปลง หรือตัวละครบางตัว เพื่อเป็นการปรับให้เข้าบริบทของสยามที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมแบบภาวะสมัยใหม่ให้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ในการศึกษาพบว่าจุดมุ่งหมายของรัชกาลที่ 6 ในการนำบทละครต่างประเทศ โดยเฉพาะบทละครภาษาฝรั่งเศสมาแปลงนั้น เป็นเพราะว่าวรรณกรรมฝรั่งเศสเป็นที่นิยมในหมู่ประชาชนที่รู้หนังสืออยู่ก่อนแล้ว และเพื่อเป็นการให้เกิดความสนุกเพลิดเพลิน พร้อมกับให้ข้อคิด และยังทรงแสดงเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตสมมติให้คล้ายชีวิตจริง เพื่อเป็นการอบรมสั่งสอนให้ทันสมัย อีกทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม อีกทั้งเนื้อเรื่องที่มีตัวละครเป็นประชาชนทั่วไป ไม่ได้เป็นชนชั้นปกครอง ดังเช่นวรรณกรรมสมัยก่อน อีกทั้งเป็นการละครที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบันของประเทศฝรั่งเศสในสมัยนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นสมัยใหม่ได้ดี และทำให้เข้าถึงประชาชนได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ประเทศฝรั่งเศสเองก็เป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจ และเจ้าอาณานิคมที่สยามจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเท่าทันมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง/References

- โตม ไกรปกรณ์. (2557). การค้าเสื้อผ้าในสังคมกรุงเทพฯ สมัยรัชกาลที่ 6 ถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 17, 302-314.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2558). *อ่านจนแตก วรรณกรรม ความทันสมัย และความเป็นไทย*. อ่าน.
- ทิพย์สุนทร อนันบุตร. (2521). *วรรณกรรมรัตนโกสินทร์ 2 (รัชกาลที่ 5 - รัชกาลที่ 7)*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชนสิน ชูตินธรานนท์. (2561). การนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของสตรีในสังคมไทยผ่านตัวละครเอกหญิงในบทละครรัชกาลที่ 6. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 26(52), 46-69.
- นาริรัตน์ จำปาเฟื่อง. (10 มีนาคม 2566). “โอเรียนเต็ล” โรงแรมเก่าแก่สุดในไทย ที่พักรับรองอาคันตุกะ สถานที่ทรงโปรดรัชกาลที่ 5. *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/old-photos-tell-the-historical-story/article_103551#
- ประเสริฐ กาญจนะวลิต. (2528). โรงเรียนนายร้อยพระจุลเจ้าเกล้า. *สารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 1, 52-55.
- ปวริศ มินา. (2556). *การสร้างสรรคืบทละครพูดชวนหัวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่จากบทละครสุขนาฏกรรมภาษาฝรั่งเศส* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปวริศ มินา. (2559). พระอัจฉริยภาพด้านการสร้างสรรค์ฉากและสถานการณ์ที่ในพระราชนิพนธ์บทละครพูดชวนหัว ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากบทละครสุขนาฏกรรมภาษาฝรั่งเศส. *วารสารห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ*, 60(1), 11-20.
- ปิ่น มาลากุล, ม.ล. (2526). *พระราชนิพนธ์บทละครร้อยเรื่องของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- ปิยวดี มากพา. (2554). ละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: แนวคิดการใช้ศิลปะเพื่อการพัฒนา. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 13(1), 41-45.
- พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล. (2545). พระอัจฉริยภาพด้านการแปลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *สุทธิปริทัศน์*, 16(50), 70-76.
- ไพลิน วานิชจรัสกิจ, สนิท สัตโยภาส, และ นราวลัย พูลพิพัฒน์. (2560). การสร้างตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 8(2), 145-158.

- มุกกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2516). *บทละครพูดเรื่อง บ่วงมาร, เกินต้องการ, พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2557). ๑๐๐ พรรณคดีสโมสร. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 39(3), 317-338.
- วัลลี นวลหอม, ธงชัย กาญจนพงศ์, เสาวลักษณ์ ทรัพย์วิภาดา, และน้ำฝน ทองประเสริฐ. (2563). จุดเริ่มต้นค่านิยมผ้าเดียวเมียเดียวในสังคมไทย. ใน *มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม, งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 12 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม* (น. 2675-2681). <https://publication.npru.ac.th/bitstream/123456789/957/1/จุดเริ่มต้นค่านิยมผ้าเดียวเมียเดียวในสังคมไทย.pdf>
- ศรีอยุธยา. (2506). *บทละครเรื่อง หมิ่นประมาทศาล ตบตา ฉวยอำนาจ และหนามยอกเอาหนามบ่ง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ศรีอยุธยา. (2512). *ละครพูดเรื่อง ท่านรอง คดีสำคัญ*. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ศรีอยุธยา. (2512). *ละครพูดเรื่อง วังดี, มิตรแท้, ล่ามดี, วิไลเลือกคู่*. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ศรีอยุธยา. (2534). *บทละครพูดชวนหัว หลวงจำเนียรเดินทาง*. บรรณกิจ.
- Baffle, J. (2009). *Sous le règne de Rama V (1868-1910), l'adaptation du Siam à la modernité occidentale*. In Presses universitaires de Provence (Ed.), *Vietnam le moment moderniste* (pp. 26-41). <https://doi.org/10.4000/books.pup.6640>
- Bernard, T. (1908-1917). *Théâtre de Tristan Bernard. 1, L'anglais tel qu'on le parle - Le fardeau de la liberté - Franches lippées - Daisy - Le captif - Monsieur Codomat - Le seul bandit du village - Les pieds nickelés - Une aimable lingère - La petite femme de Loth - Je vais m'e*. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k3350961g/f15.item>
- Bernard, T. (1920). *Le Poulailier*. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k941157r/f5.image.mini%22%3E%3C/iframe%3E%3C/div%3E>
- Bordoni, C. (2014, January 8). *Why the concept of class is an invention of the modern spirit*. Social Europe. <https://www.socialeurope.eu/concept-of-class>
- Courteline, G. (1897). *Un client sérieux*. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k61498945/f16.image.mini%22%3E%3C/iframe%3E%3C/div%3E>
- Émile, & Fabre, É. (1911). *Les sauterelles: Pièce en 5 actes*. L'illustration.
- Frieman, S. S. (2009). *Definitional Excursions: The Meanings of Modern/Modernity/Modernism*. In P. L. Caughie (Ed.), *Disciplining Modernism* (pp. 11-32). Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230274297>

- Herzfeld, M. (2002). The absent presence: Discourses of crypto-colonialism. *South Atlantic Quarterly*, 101(4), 899-926. <https://doi.org/10.1215/00382876-101-4-899>
- Herzfeld, M. (2017). Thailand in a larger universe: The lingering consequences of crypto-colonialism. *The Journal of Asian Studies*, 76(4), 887-906.
- Inglehart, R. (2001). Sociological theories of modernization. In N. J. Smelser & P. B. Baltes (Eds.), *International Encyclopedia of Social & Behavioral Sciences* (pp. 9965-9971). Pergamon. <http://doi.org/10.1016/B0-08-043076-7/01921-5>
- Inthano, T. (2013). *L'influence occidentale sur le développement du théâtre moderne siamois : le cas du Roi Vajiravudh (1910-1925)*. Institut National des Langues et Civilisations Orientales-INALCO, Paris.
- Labiche , E., & Édouard, M. (1905). *Le voyage de Monsieur Perrichon: comédie ne quatre actes par Eugène Labiche et Édouard Martin*. H.Holt and Compagny.
- Labiche, E., & Martin, É. (1861). *Les Vivacités du Capitaine Tic*. Calmann-Lévy.
- Labiche, E., & Martine, É. (1863). *La Poudre aux Yeux: comédie en deux actes*. Michel Lévy frères.
- Loos, T. (2005). *Subject Siam: Family, Law, and Colonial Modernity in Thailand*. Cornell University Press.
- Pin Malakul, M.L. (1975, July). Dramatic Achievement of King Rama VI. *Journal of the Siam Society*, 63, 260-278.
- Porphant Ouyyanont. (1999). Physical and Economic Change in Bangkok, 1851-1925. *Southeast Asian Studies*, 36(4), 437-474.
- Riggs, W.F. (1998). The modernity of ethnic identity and conflict. *International Political Science Review / Revue internationale de science politique*, 19(3), 269-288.
- Srikam, W. (2006). Urbanization and urbanism in Thailand. Bangkok. *Journal of Urban Culture Research*, 4, 1-9.
- Supasai Vongkulbhisal. (2022). *Than Samai in modern Thai architecture: Case studies of crypto-colonialism* [Doctoral dissertation, University of Washington]. Research Work Archives.
- Terni, J. (2006, May). A genre for early mass culture: French vaudeville and the city, 1830-1848. *Theatre Journal*, 58(2), 221-248.
- Vella, F. W. (1978). *Chaiyo! King Vajiravudh and the development of Thai nationalism*. The University Press of Hawaii.